

כבוש כמבושל

בגמרא בחולין(קיי"א, ובעוד מקומות) מובאת מימרא בשם שמואל, שהכבוש כמבושל, לעניין הבלעת הטעם של אחד בשני. עלינו לברר מספר דברים ביחס לדין זה.

כמה זמן לוקח לכבוש?

המרדכי (ביצה רמז תרע"ד) כתב שהגדרת כבוש הוא – שהייה בנוזל לשלושה ימים. ראייתו מהגמרא בע"ז, העוסקת בהכשרת כלים, שם מוזכר ששהייה של מים בכלי שלושה ימים מפליטה את טעם האיסור, וא"כ מסתבר שהוא הדין לבלעה. המרדכי והרא"ש(במסכת עבודה זרה) הביאו את שיטות ריב"א, ששריית יום ולילה(היינו – יממה) נקראת כבישה.

ראייתו מהגמרא בחולין שכבר ראינו, שאומרת שהחידוש בבשר בחלב הוא שאפילו אם שורים את הבשר בחלב כל היום – הם לא נאסרים מדאורייתא. אם כבישה אורכת שלושה ימים – מה החידוש בזה שהם לא נאסרים אחרי יום שלם? ממילא בשאר איסורים, שאינם בשר בחלב, הכבישה אורכת יממה(גם בבשר בחלב הכבישה אורכת יממה. הכוונה היא שהתורה אסרה רק בשר וחלב שבושלו יחד, למרות שבולעים זה מזה גם בכבישה).

לעומת זאת, הרא"ש בחולין כתב(בהקשר של מליחת בשר בכלי שאינו נקוב, ואז הבשר בעצם נכבש מחדש בדם יש דין במליחה שהדם היחיד שניתן להוציא בעזרת מליחה הוא הדם שנמצא בבשר באופן טבעי. דם שנבלע בבשר חיזונית – לא יוצא [אגב – זה מגובה ביולוגית, אך אין כאן המקום להאריך]. לכן אם הדם יחזור ויבלע בבשר – לא נוכל להכשיר את הבשר שוב). הרא"ש מביא מחלוקת לאחר כמה זמן כבישה זו תבליע – לפי הרב הברצלוני זה יקרה לאחר שיעור מליחה(אמרנו – כ-20 דקות), ולפי ר"ת עוד פחות. ליממה – ממש לא הגענו!

איפה זה עומד ביחס לרא"ש הקודם?

השולחן ערוך פסק כרא"ש, והסביר שהרא"ש מחלק בין ציר וחומץ, לבין נוזלים אחרים. ציר וחומץ כובשים מהר, ואילו שאר נוזלים כובשים רק אחרי 24 שעות. הש"ך מקבל את חילוקו העקרוני של השו"ע בדברי הרא"ש, וגם להלכה, אלא שמעיר ומזכיר שהרא"ש בע"ז עוסק בחומץ, וא"כ בציר הכבישה תהיה הדברים נכונים, אך לא בחומץ.

ספק כבוש

הרמ"א כתב שיש להחמיר בספק כבוש, מפני שברוב איסורים איסורו מן התורה. רק בבשר וחלב איסורו מדרבנן, כפי שמפורש בגמרא(הכוונה היא שהאיסור לא יוצר ע"י כבישה. אם בשר וחלב בושלו יחד, נוצר איסור ככל איסור אחר. מה שייכבש בחלב הזה ייאסר מן התורה, כמו כל איסור אחר).

הט"ז חלק על הרמ"א. טענתו היא, שאנו מחמירים מספק כאשר ידוע שישנו איסור בעולם, אל שאנו מסתפקים איפה הוא. אם יש ספק אם דבר נכבש, אין טעם להחמיר, שהרי אם הוא לא נכבש כראוי – אין כאן איסור כלל! וכן פסק הפלתי.

התולדות יצחק מסביר שהכלל של הט"ז אמנם נכון, אך זהו רק אם אין איסור כלל. אם יש איסור, והשאלה היא האם הוא הצליח לאסור הלאה – כאן אנו נחמיר בספק דאורייתא. זאת אומרת, הט"ז צודק בזה שאם לא ברור שיש איסור בעולם – לא נחמיר מספק. אך כאן ברור שיש איסור בעולם, השאלה היא האם הוא הצליח להתפשט למקום חדש או לא.

(משהו נחמד, למבינים –

חלב חי אסור מדרבנן בלבד, מכיוון שאינו באמת אכיל. א"כ, גם בכבישתו נקל בספק.

אך הפמ"ג מעיר שאם יבשל אותו – זה יהפוך לאיסור תורה, ואז ספק הדרבנן, שהיה מותר, יהפך לספק דאורייתא, ויהיה אסור.

רע"א הסתפק האם יהיה מותר להוסיף עוד דברים לתבשיל לפני בישולו, כדי שהשומן יבוטל בששים, שהרי כרגע הוא לא אסור בכלל. או שמא נאמר – מכיוון שתיכף תבשל אותו, ואז זה היה נאסר אם לא הייתה מבשל, זה נחשב שביטלת איסור בידיים(דבר אסור, שנלמד את גדריו בעז"ה בסימן צ"ט).

כבישה חלקית

חתיכה שרק חלק ממנה כבוש –
הרא"ש מביא שלוש שיטות –

1. כל החתיכה נאסרת, בכל מצב.
2. רא"ש – רק מה שבציר נאסר.
3. רבנו פרץ – באופן כללי מה שנאסר זה רק מה שכבוש. כאשר מדובר בציר שיוצא מבשר בשעת מליחתו, והצטברות הציר מונע משאר הדם שיצא מהחתיכה, וממילא כל החתיכה נאסרת. והרמ"א הביא בסתם את השיטה שכולה נאסרת, וכ"ש מקלים" להתיר את מה שמחוץ לכבישה.

כבישה בכלי

להלכה אמרנו שכבישה אורכת יום. לאחר יום, מה שבלוע בכלי נעשה פגום, וכבר לא אוסר. אומר הט"ז – אי"כ בהגדרה, בשעה שההיתר נכבש, בהגדרה האיסור שילבע בו יהיה פגום. אי"כ בלתי אפשרי שכלי יאסור את מה שיושב בתוכו ע"י כבישה. וכך פסקו לקולא מספר אחרונים – ש"ך, אליה רבה, ועוד.
מהשו"ע באורח-חיים(תמ"ז, ח) משמע שמה שנכבש בכלי אסור בן-יומו נאסר, והשאלה היא איך זה יכול לקרות, הרי לכאורה הט"ז צודק, שבהגדרה הכלי ייפגם לפני שיאסור את מה שיש בו!
לדבר זה הציעו האחרונים מספר פתרונות –
הח"י ביאר שהשו"ע מדבר כאן על דברים חריפים, ובדברים חריפים אנחנו לא מתייחסים לפגימה של הכלי(כפי שנלמד בעז"ה בסימן צ"ו).
מגן אברהם – הוא צודק, ואיסור יהיה רק אם מיד כשרוקן את האיסור – הכניס את ההיתר.
זה אומר שהח"י והמג"א בעצם מסכימים עם הט"ז, אך מצאו פתרונות טכניים.
פרי"ח ובי"ח – רק אם הכלי עומד ריק הוא נפגם אחרי 24 שעות. אם הוא כובש משהו אחר – הוא לא נאסר.
חוות-דעת הולך בכיוון דומה, והסביר כך –
מה שקורה כאשר אוכל נכבש בכלי הוא, שלאט-לאט האוכל נבלע בדפנות, וממילא לאט-לאט מה שבלוע גם יוצא. תהליך זה נהיה משמעותי רק לאחר 24 שעות. אך מכיוון שהבלוע נפלט מהכלי תוך כדי הזמן הזה, ומה שנשאר בלוע מתערבב עם דברים חדשים, הוא לא מספיק להיפגם.

➤ כבישת ציר (והדומים לו) בכלים

עיקר טענת הש"ך והט"ז היא שלוקח 24 שעות לכבישה להבליע, אך לאחר 24 שעות הטעם בכלי יהיה פגום. מה הדין, א"כ, בציר וכדו', שמבליעים יותר מהר?

מהרמ"א(נורה דעה סימן ס"ט סעיף ט"ז) עולה שכלי שבלע דם ע"י כבישה – אין בעיה לחזור ולמלוח בו. האם אין לו חשש שהכלי יבלע את הדם בבשר? כך הקשה הדרישה, ונשאר בצ"ע.
הש"ך הסביר שהחומרה בציר הוא המלח. אנו למדנו שמלח מבליע, ולכן בכלים אין דין של מליחה. אומר הש"ך – הוא הדין גם כאן – המלח לא יגרום לכלי להפליט מהר יותר, ולכן כאשר מדובר בכלי – אין הבדל בין מלוח או לא מלוח (הכלי עצמו – לעולם לא יהיה מלוח).
הט"ז מחלק אחרת – אמנם ציר והדומים לו כובשים מהר יותר, אך להפליט מכלים צריך יותר זמן, ולכן גם אם מה שנכבש הוא חריף – הוא לא יאסר מכבישה בכלי.
מה יהיה הדין בהבלעה לכלי יותר מהר מכוח ציר והדומים לו?

לפי הש"ך – המליחות מזרזת את הבליעה, ולכן הכלי יאסר מהר יותר (רק הכלי לא אוסר ע"י כבישה, כמו שלמדנו בהלכות מליח).

לפי הט"ז – לוקח יותר זמן לכלי להיכבש, ולכן החריף לא יבלע בו עד שיעברו 24 שעות.